

**ПИСМА ВЛАДИМИРА ЋОРОВИЋА УПУЋЕНА
ТИХОМИРУ Р. ЋОРЋЕВИЋУ**

Др Светлана МИРЧОВ

Управница библиотеке Правног факултета, Београд

У Народној библиотеци Србије, у Одељењу посебних фондова похрањена је и велика збирка библиотека целина и библиотека легата. Највећу драгоценост ове збирке представља породична библиотека коју чине библиотека легат Тихомира Р. Ћорђевића и библиотека легат његових сестричина Љубице и Данице Јанковић. У оквиру ове библиотеке сачувана је и преписка која садржи преко 12.000 писама. Та писма имају изванредну културноисторијску вредност, јер су их Ћорђевићу упућивале личности које су чиниле племенито језгро српске културе и науке у периоду дугом више од пола столећа, од краја деветнаестог века па све до Ћорђевићеве смрти 1944. године. У овој уникатној збирци се чувају и писма знаменитог историчара Владимира Ћоровића.

Владимир Ћоровић потиче из старе српске грађанске породице. Рођен је 15. октобра 1885. у Мостару, где је завршио основну школу и гимназију. Славистику и историју је студирао, од 1904. до 1908. године, на Филозофском факултету у Бечу, код Ватрослава Јагића, Константина Јиречека и Милана Решетара. За доктора филозофије је промовисан 1908. на основу дисертације о Лукијану Мушицком. Даље се усавршавао током 1908. и 1909. године, прво на универзитету у Минхену, где је слушао предавања и радио у семинару византолога Карла Крумбахера, а затим је у библиотекама Париза и Болоње проучавао словенске рукописе. Од 1909. до 1914. је био кустос Земаљског музеја у Сарајеву и радио као шеф словенског одељења и заводске библиотеке. Био је секретар главног одбора Српског културног и просветног друштва *Просјвета*, због чега је на почетку Првог светског рата оптужен за велеиздају и осуђен прво на пет, па на осам година робије. Пошто је амнестиран 4. новембра 1917. године, Ћоровић је отишао у Загреб и ту је заједно са Ивом Андрићем и групом југословенски оријентисаних

писаца покренуо часописа *Књижевни југ* и био његов први уредник, 1918 и 1919. године. У јесен 1918. Ђоровић је као секретар Народног вијећа за Босну и Херцеговину постао члан Привременог народног представништва у Београду. Исте године је враћен на своју дужност, у Земаљски музеј у Сарајеву. Од 1919. до 1921. је ванредни, а од 1921. до 1941. редовни професор српске историје на Филозофском факултету у Београду. Владимир Ђоровић је погинуо у авионској несрећи на путу из Југославије, преко Грчке за Египат, 17. априла 1941.

Научну каријеру Владимир Ђоровић је започео бавећи се филологијом, археологијом и књижевном историјом и критиком, док се касније оријентисао на изучавање националне историје, посебно историје Босне и Херцеговине. Знао је француски, немачки и италијански језик, а служио се руским, бугарским, енглеским, латинским и грчким. Дописни члан Српске краљевске академије је постао 1922. године, редовни 1934, као и дописни члан Чешке академије наука. Био је један од уредника *Прилога за књижевност, језик, историју и фолклор* (1922–1941), секретар Српске књижевне задруге (1920–1938) и члан управног одбора *Српског књижевног гласника* (1920–1941).

Ђоровић је објавио велики број монографских публикација и чланака, његова библиографија садржи око 500 јединица. Навешћемо само књиге: *Борба за независност Балкана*, Београд, 1937; *Босна и Херцеговина*, Београд, 1925; *Велика Србија*, Београд, 1924; *Војислав Илић*, Мостар, 1906; *Доментинан*, Београд, 1938; *Историја Југославије*, Београд, 1933; *Историја Српског академског друштва Зоре у Бечу*, Беч, 1905; *Јован Н. Томић*, Београд, 1932; *Карађорђе и Први српски устанак*, Београд, 1937; *Краљ Твртко I Котроманић*, Београд, 1925; *Лука Вукаловић и херцеговачки устанци од 1852–1862*, Београд, 1923; *Мостар и његова српска православна општина*, Београд, 1933; *Односи између Србије и Аустро-угарске у XX веку*, Београд, 1936; *Одношаји Црне Горе са Дубровником од Карловачког до Пожаревачког мира*, Београд, 1941; *Покрети и дела*, Београд, 1920; *Политичке прилике у Босни и Херцеговини*, Београд, 1909; *Свети Сава у народном предању*, Београд, 1927; *Територијални развој Босанске државе у средњем веку. Приступна академска беседа прочитана 16. маја 1935*, Београд, 1935; *Уједињење*, Београд, 1928; *Хисторија Босне*, Београд, 1940; *Црна књига. Патње Срба Босне и Херцеговине за време светског рата 1914–1918*, Београд, 1920. и др.

Песме и приповетке, као и чланке и расправе из наше и стране књижевности, филологије, археологије и историје објављивао је у многобројним часописима, календарима, зборницима и листовима: *Споменак*, *Коло*, *Босанска вила*, *Дело*, *Нова искра*, *Гласник Земаљског музеја у Босни и Херцеговини*, *Бранково коло*, *Срђ*, *Летопис Матице српске*, *Српски књи-*

жевни гласник, *Archiv für Slavische Philologie*, *Развитак*, *Зора*, *Преглед*, *Јужнословенски филолог*, *Хрватска њива*, *Југословенски историјски часопис*, *Књижевни југ*, *Наставни вјесник*, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, *Прилози проучавању народне поезије*, *Мисао*, *Споменик Српске краљевске академије*, *Глас Српске краљевске академије*, *Годишњица Николе Чуића*, *Босанац*, *Велики календар „Књижевног југа”*, *Велики народни календар*, *Вардар*, *Венац*, *Браство*, *Грађа за повијест књижевности хрватске*, *Зборник филолошких и лингвистичких студија*, *Зборник у славу Филипа Вишињића*, *Зборник за историју јужне Србије и суседних области*, *Споменица Петра Кочића*, *Глас*, *Јавност*, *Студентске новине*, *Народ*, *Политика*, *Правда*, *Време*, *Самоуправа*.

Писма Владимира Ћоровића упућена Тихомиру Р. Ћорђевићу су веома занимљивог садржаја, она су историјско и научно сведочанство, али и потврда лепог и дуготрајног пријатељства.

Три сачувана документа су из периода пре Првог светског рата.

Дописница, недатирана, послата из Сарајева. Њу Ћоровић шаље службено, у име Босанско-херцеговачког земаљског музеја како би обавестио Ћорђевића о пријему поклоњених књига, и захвалио на дару узвратним поклоном.

У писму, послатом из Сарајева, вероватно 1912. године, на хартији са заглављем Босанско-херцеговачког земаљског музеја стоји:

Поштовани господине,

Вашу много ми милу карту примио сам тек прекјуче. Споменицу Просвјетину наредио сам, да Вам одмах пошаљу, а бројеви листа, са описом свечаности, изаћиће тек кроз 3-4 недеље. Сав интерес апсорбовао је рат и, наравно, уз то се није могло да ради друго. Овдје је у нас врло жива акција за Црвени Крст. Сарајево је уписало до сад око 100.000 Круна; Мостар и Тузла око 70.000. И иначе ће, изгледа, по осталој земљи бити врло лијеп одзив.

*Много срдачних поздрава и поштовања
В. Ћоровић*

Треће предатно писмо је послато из Сарајева 3. фебруара 1914, а односи се на књигу Тихомира Р. Ћорђевића *Упутство за прикупљање градива о занатима и еснафима у српским земљама*:

Драги господине,

Вашу сам књигу примио раније, прије пакета, и лијепо Вам захваљујем. Из овог пакета даћу два примјерка проти Д. (Душан – прим. а. С. М.) Кеџмановићу, за њ и за попа ЈБ. Пећу (Јљубомир Пећо – прим. а. С. М.), који имају много интереса за овакве ствари. Добро би било, кад бисте

послали једну књигу попу Мил. (Милан – прим. а. С. М.) Карановићу у Вел. Кладушу и Т. (Тома – прим. а. С. М.) А. Братићу у Благој. То су, на жалост, једини, осим Грђића и Скарића, за које држим да би у опште имали и смисла и воље за такав рад.

Ваши чланак за *БВилу* (Босанску вилу – прим. а. С. М.) стигао је на вријеме и ја Вам на њему много захваљујем. С одличним иштовањем и поздравима
В. Ђоровић

Након Првог светског рата преписка се наставља.

Недатирана разгледница из Струге, у којој Ђорђевићу шаљу поздраве Владимир Ђоровић, Василије Ђерић, Фердо и Милена Шићић и др Новак са супругом Лином.

Дописница са поштанским печатом од 7. март 1921. послата је Тихомиру Р. Ђорђевићу који је боравио у хотелу Империјал у Дубровнику:

Драги г. Тико,

Лијепа хвала на пажњи. – Јуче смо имали буџетску сједницу Друштва С. Сава, гдје сам казао своје мишљење о нашој неактивности. Једногласно вотирано за издавање народних пјесама 40.000 дин.; за македонски архив 5000. Замислите, да је лањске године „уштеђено” 61.000 дин. и да је, с тим у вези, тражена и добијена повишица плата за ХВ (Јован Хаџи-Васиљевић – прим. а. С. М.). – Иначе ништа ново. Павле Поп. (Поповић – прим. а. С. М.) је у Бечу и остаће тамо до 20. марта. Како Ви? Влајко (Тихомиров брат Владимир Ђорђевић – прим. а. С. М.) ми рече, да Вам је писао да останете још мало.

*Поздрав ваши одани
В. Ђоровић*

Писмо које Ђоровић шаље пријатељу из Беча, 6. августа 1921, очекујући и његов долазак у аустроугарску престоницу:

Драги госп. Тико,

Јутрос ми мој газда рече, да ће бити у петак слободна једна соба у овом пансиону гдје сам ја. С тога је најбоље, да дођете равно у мој стан (IX, Währingerst 33, Pansion Aslanta). Ја ћу, ако та соба не буде до петка празна, већ лако с Вама удесити друго. Волео бих, да тих 7-8 дана будемо заједно. -

Овде је доста пријатно. Ту је прилично друштво (Барић, Трухелка, М. Костић, Будимир); само нам стари Јагић оде јуче на 15-20 дана у Пајербах. Посао у архиву иде врло лијепо. Видићете, шта све има!

Поздрав ваши В. Ђоровић

Следи дописница из Беча, са поштанским печатом од 10. 11. 1921:

Драги господине,

Нашао сам за Вас један лијеп извештај о Јеврејима београдским и њихову меморандуму из 1867. Даћу га преписати. – Молим Вас, да ми се свакако пошаље ревизија чланка о Св. Сави, на адресу: IX Hotel Ederer, bei Brigittabasuke.

*Поздрав
Ваши одани
В. Ђоровић*

Наредно писмо је са печатом Српског семинара, Универзитета у Београду, а Ђорђевићу су га упутили Станоје Станојевић и Владимир Ђоровић:

*Београд
2. VII-1924. г.*

Поштовани Господине,

Ви већ врло добро знате колико се већ одавно осећала потреба за једним стручним историјским часописом који би уз краће расправе неговао критику и водио систематску библиографију предмета. Историјски прилози давани су раније обично у књижевним листовима где су растурени често пута остали незапажени и ретко кад потпуно искоришћени. После рата неопходно је потребно сконцентрисати све послове и водити их онако како се то ради у свему научном свету и како би доликовало угледу наше науке. Познајући Вас и Ваш рад, ми Вас молимо да уђете у наш круг којим прилогом (чланак, критика, библиографске белешке) и да дозволите да Вас у листу ставимо у ред наших стручних сарадника. Рукописи треба да стигну до 1. октобра, а лист би изашао пред Божић, па после у тромесечним свескама.

*Са одличним поштовањем
Ст. Станојевић
В. Ђоровић*

Једно недатирано писмо упућено, највероватније 1925. године, Тихомиру Ђорђевићу који је тада радио на скопском Филозофском факултету:

Драги г. Тико,

Своју Босну већ сам Вам послао, а данас Вам Лилер шаље и новац. И остале поруке извршићу током дана. У недељу, мислим, да ћемо се видети, јер ја са женом и ћацима идем за Атину и Свету Гору и задржаћемо се на путу у Скопљу један дан. Видим, да сте Ви тамо унели нов живот. То

је најбољи доказ колико су тамо фалили прави људи; и како се, с правом љубављу за ствар може огромно много користити.

Задруга је примила Ткаџа за своја издања. Молим Вас, да г. Матановић (Алекса К. – прим. а. С. М.) чим пре упути рукопис. Иначе, новости обичне. Одбили смо само предлог, да се Чубровић позивом изабере за ванредног професора у Скопљу и расписали смо нов натјечај.

С поздравом

Ваши В. Ђоровић

Следи дописница, из Београда послата Ђорђевићу у Скопље, вероватно, 1925. године:

Драги г. Тико,

Воома ми је жао, што овог пута нећу моћи дати ништа о све човеку Владимиру и одржати реч. У Београду ме чекала једна хитна порука. Минист. Иностр. Дела и сад ево већ трећи дан радим за њих. Не дижем главе. Рад ће трајати дуже и врло вероватно још ове недеље биће настављен у Пешти. С тога сада све друго морам оставити на страну. Видели сте. И ја могу и коњ може – али не иде.

С поздравом

Ваши
В. Ђоровић

Последње у хронолошком низу је писмо са заглављем Српске књижевне задруге. Ђоровић пише 4. новембра 1927. године Ђорђевићу да је чуо да се из Краљева Фонда дају стипендије неким ђацима, па га моли да се заузме и за Новицу Краљевића из Херцеговине, који је у врло тешком положају, и коме би та помоћ донела спас.

Писма Владимира Ђоровића упућена Тихомиру Р. Ђорђевићу су не само занимљиво штиво, већ и драгоцен извор података за оне који се баве историјом српске културе и науке. Она су и подстрек да се препискама које леже у тами архива и библиотека посвети пуна пажња, као корисној допуни безличним историјским фактима, јер сва та писма садрже сведочанства о људима и збивањима, о пријатељствима и сарадњи, о свакодневном животу, о лепим тренуцима и радним прегалаштвима многих наших знаних, али и заборављених великана.